

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни
«Міжнародна економіка»
для студентів напряму підготовки
6.030503 – «Міжнародна економіка»
(частина I)

Затверджено методичною
радою університету
протокол № від

Харків ХНАДУ 2010

Укладачі: Покатаєва К.П.
Близнюк А.О.
Кудрявцев В.М.

Кафедра міжнародної економіки

Навчальна дисципліна «Міжнародна економіка» належить до нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво» за напрямом 6.030503 – «Міжнародна економіка». Дисципліна має комплексний характер, базується на категоріях, які вивчають такі дисципліни як «Економічна теорія», «Національна економіка», «Макроекономіка», «Регіональна економіка», «Експортний потенціал України», «Основи ЗЕД», «Соціально-економічні типи країн».

Метою дисципліни є формування у майбутніх фахівців-економістів системи теоретичних знань, умінь та практичних навичок у галузі міжнародної економіки, форм, методів і механізмів реалізації міжнародних економічних відносин.

Предметом навчальної дисципліни є принципи функціонування системи національних економік різних країн (світове господарство) та їх взаємовідносин, що виходять за національні межі у процесі міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації (система міжнародних економічних відносин).

У результаті вивчення дисципліни у студентів сформуються знання, вміння і навички щодо:

- теоретичних засад міжнародної економіки, тенденцій та особливостей розвитку, актуальних проблем світового господарства;
- принципів, форм, методів, інструментарію, суб'єктів й об'єктів, рівнів, чинників і середовища міжнародної економічної діяльності;
- форм і механізмів реалізації міжнародних економічних відносин, специфіки їх функціонування, розвитку та взаємодії;
- аналізу міжнародної торгівлі та руху факторів виробництва, кон'юнктури світових ринків – товарів і послуг, праці, фінансового;
- застосування методів кількісного вимірювання наслідків різних форм міжнародних економічних відносин;
- принципів функціонування світової валютної системи й організації міжнародних розрахунків;
- складання й аналізу платіжного балансу країни;
- інституційної структури і механізмів регулювання міжнародної економіки;
- інтеграційних і глобалізаційних процесів у світовому господарстві;
- оцінки й аналізу стану і тенденцій світогосподарських явищ і процесів, визначення проблем і перспектив участі України у них.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1. Тема заняття «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА ТА МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

1.1 Мета заняття: засвоєння знань про сутність і структуру міжнародної економіки, проблеми функціонування, закони і закономірності розвитку світового господарства, форми міжнародних економічних відносин, середовище міжнародної економічної діяльності, формування навичок використання методологічного апарату міжнародної економіки й отриманих знань для аналізу стану і перспектив розвитку світового господарства та визначення найбільш ефективних форм міжнародної взаємодії, аналізу впливу чинників міжнародного економічного середовища на економічні процеси й місце України у світовій економіці.

1.2 План практичного заняття

1. Сутність і структура міжнародної економіки.
2. Передумови формування і розвитку світового господарства.
3. Міжнародні економічні відносини: поняття й основні форми.
4. Закони і закономірності, тенденції й особливості розвитку міжнародної економіки.
5. Середовище міжнародної економічної діяльності.

1.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Використовуючи свої знання з історії світової економіки, наведіть приклади прогресивно-поступального, циклічного, хвилеподібного розвитку окремих країн світу у ХХ с.

Завдання 2. Проілюструйте на прикладі конкретних країн стійкий, нестійкий, «доганяючий» і «випереджаючий» типи економічного зростання та розвитку, поясніть відмінність між ними та наслідки для національної економіки.

Завдання 3. Галузева структура світового господарства постійно зазнає певних змін. Вони пов'язані як з досягненнями науково-технічного прогресу, так і з розвитком економік окремих країн світу. Чи можуть вони, на Вашу думку, призвести до повної відмови окремих країн світу від певних видів економічної діяльності?

Завдання 4. На початку ХХ ст. відкритою вважалась економіка, рівень експортних та імпорتنих операцій якої перевищував 10 % від ВВП країни. В сучасному світі рівень залежності країн світу від зовнішньоекономічних зв'язків значно зріс. Обсяги зовнішньоекономічних операцій багатьох країн світу наближаються та навіть перевищують обсяг річного ВВП. Чим зумовлено таку ситуацію? Назвіть та прокоментуйте чинники глобалізації світового господарства на початку нового тисячоліття.

Завдання 5. У міжнародній економіці застосовується широкий спектр класифікацій країн світу. Яким чином, використовуючи відомі Вам класифікації Ви могли б охарактеризувати місце та роль України у світовому господарстві?

Завдання 6. За розмірами території та кількістю населення Україну найбільшою мірою можна порівняти з Францією. Водночас існують суттєві відмінності в рівні розвитку економіки обох країн. Назвіть та охарактеризуйте вплив чинників міжнародного економічного середовища на формування спільних і специфічних рис економіки обох країн.

1.5 Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте соціально-економічні і політичні процеси, які привели до формування світового господарства.

2. Розкрийте сутність і структуру міжнародної економіки.

3. Охарактеризуйте основні форми міжнародних економічних відносин.

4. Назвіть основні ознаки сучасних класифікацій країн світу.

5. Охарактеризуйте етапи розвитку світового господарства.

6. Дія яких законів і закономірностей визначає розвиток світового господарства?

7. Назвіть характерні риси й особливості, основні тенденції розвитку сучасного світового господарства. Розкрийте актуальні проблеми його функціонування.

8. Назвіть та охарактеризуйте складові середовища міжнародної економічної діяльності.

9. Охарактеризуйте місце України у сучасній світовій економіці.

Література: [1-22,24-25,27-29,31-32,34].

Практичне заняття №2. Тема заняття «СВІТОВИЙ РИНОК ТОВАРІВ І ПОСЛУГ»

2.1 Мета заняття: засвоєння знань про сутність і значення міжнародної торгівлі, її основні напрямки, форми і методи, показники, ознайомлення з кон'юнктурою світового ринку товарів і послуг, станом і перспективами розвитку зовнішньої торгівлі України.

2.2 План практичного заняття

1. Поняття та характерні риси міжнародної торгівлі.
2. Форми і методи міжнародної торгівлі.
3. Основні показники міжнародної торгівлі.
4. Світовий ринок товарів і послуг.
5. Передумови й особливості участі України в міжнародній торгівлі.

2.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. За даними про зовнішню торгівлю України у 2006-2009 рр. (табл. 2.1) розрахуйте для кожного року такі показники:

- зовнішньоторговельне сальдо України;
- зовнішньоторговельний оборот України;
- експортна квота України;
- імпортна квота України;
- зовнішньоторговельна квота (індекс товарності) України;
- абсолютні та відносні показники динаміки експорту, імпорту, зовнішньоторговельного обороту і валютного курсу.

За результатами розрахунків зробіть висновок про ступінь участі України у міжнародному поділу праці.

Завдання 2. Використовуючи дані табл. 2.2, визначите для кожної країни:

- обсяги експорту й імпорту товарів і послуг;
- зовнішньоторговельне сальдо й оборот;
- індекс товарності;
- абсолютні та відносні показники динаміки експорту, імпорту і зовнішньоторговельного обороту.

Згрупуйте країни за рівнем активності у міжнародній торгівлі. До якої з груп відноситиметься Україна (за даними завдання №1)?

Таблиця 2.1 – Показники зовнішньої торгівлі України

Показник	Значення за роками			
	2006	2007	2008	2009
1. Експорт товарів, млн. дол. США	38949+100 <i>i</i>	49840+100 <i>j</i>	67717+100 <i>i</i>	40394+100 <i>j</i>
2. Імпорт товарів, млн. дол. США	44143+100 <i>j</i>	60412+100 <i>i</i>	83808+100 <i>j</i>	45049+100 <i>i</i>
3. Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	544153+100 <i>i</i>	720731+100 <i>i</i>	948056+100 <i>j</i>	914720+100 <i>j</i>
4. Середній курс гривні, грн./дол. США	5,0500 + <i>j</i> /10	5,0500 + <i>j</i> /10	5,2672 + <i>i</i> /10	7,7912 + <i>i</i> /10

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua>

Таблиця 2.2 – Показники зовнішньої торгівлі країн світу у 2007-2008 рр.

Країна	Показник					
	Експортна квота, %		Імпортна квота, %		Валовий внутрішній продукт, млн. дол. США	
	2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р.
Австралія	20,63	20,66	21,85	22,56	820974	1015220
Бразилія	13,68	14,34	12,14	14,17	1333270	1575150
Великобританія	26,42	28,90	29,80	31,95	2803460	2674060
Єгипет	30,25	33,15	34,83	38,77	130473	162283
Індія	21,16	22,67	24,72	28,02	1176890	1159170
Китай	39,68	36,55	30,59	28,49	3382260	4327000
Люксембург	179,93	179,27	147,51	150,73	49835	53704
Малайзія	116,74	110,17	94,49	89,91	186721	221773
Мексика	28,31	28,27	29,93	30,47	1022820	1088130
Німеччина	46,94	47,24	39,88	41,04	3316130	3649490
Російська Федерація	30,33	30,82	21,71	21,98	1294930	1679480
САР Гонконг	207,97	212,46	197,15	201,63	207069	215355
Сінгапур	230,17	234,34	198,49	215,27	166950	181948
США	11,29	12,10	17,06	17,25	13741600	14093300
Туркменістан	100,78	80,54	51,73	50,77	9474	15327
Франція	26,51	26,44	28,38	28,91	2593130	2856560
Японія	16,11	17,61	14,86	15,94	4380510	4910840

* Джерело: <http://www.worldbank.org>

Завдання 3. За даними про географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами України у 2000-2009 рр. (табл. 2.3) розрахуйте для кожного року такі показники:

– зовнішньоторговельне сальдо України за основними групами країн світу;

– питому вагу основних груп країн світу в українському експорті й імпорті.

За результатами розрахунків зробіть висновок, з якими групами країн світу Україна має позитивне сальдо торгового балансу, та на які групи країн припадають найбільші частки українського експорту й імпорту.

Таблиця 2.3 – Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України, млн. дол. США

Найменування груп країн	Значення за роками					
	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Експорт товарів						
Усього	14572,5	34228,4	38368	49296,1	66967,3	39695,7
Країни СНД	4459,7	10531,1	12351,1	18087	23166,3	13472,9
Європа	4680,2	10881,4	12625,5	14773,8	19732,8	10264,5
Азія	3475,7	8576,9	8446,2	10881,6	15887	12131,7
Африка	731,5	2393,9	2373,7	2792	3902,4	2627,8
Америка	1217,5	1831,2	2550,9	2686,3	4144	1124,2
Австралія і Океанія	7	13,7	17,9	15,7	64	21,6
Інші країни	0,9	0,2	2,7	59,7	70,8	53
Імпорт товарів						
Усього	13956	36136,3	45038,6	60618	85535,3	45433,1
Країни СНД	8029,6	16988,3	20112,3	25469,3	33377,8	19692,6
Європа	4311,5	12666,4	16804,2	23048,9	30477	16233,8
Азія	842,3	4685,5	6143,7	9042,2	15497,7	6538,6
Африка	136,4	426,2	413	673,1	1559,1	617,6
Америка	581,4	1265,5	1465,3	2255,4	4190,6	2197,9
Австралія і Океанія	54,7	103,9	99,5	128,4	431,7	149,4
Інші країни	0,1	0,5	0,6	0,7	1,4	3,2

* Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Завдання 4. За даними про товарну структуру зовнішньої торгівлі України у 2008-2010 рр. (табл. 2.4) розрахуйте для кожного року такі показники:

– зовнішньоторговельне сальдо України за основними товарними групами;

– питому вагу основних товарних груп в українському експорті й імпорті.

Таблиця 2.4 – Товарна структура зовнішньої торгівлі України, млн. дол. США

Найменування груп товарів	Значення за роками		
	2008	2009	2010 (I кв.)
	Експорт товарів		
Усього	67717	40394	10449
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	10831	9515	2150
Мінеральні продукти	6263	3471	1173
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6826	3508	919
Деревина та вироби з неї	1676	1477	365
Промислові вироби	1618	1143	276
Чорні й кольорові метали та вироби з них	27633	12817	3490
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	10906	6888	1774
Різне	1964	1575	302
	Імпорт товарів		
Усього	83808	45049	11749
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	6457	4936	1308
Мінеральні продукти	22936	14798	4263
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	11982	8277	2005
Деревина та вироби з неї	2381	1655	419
Промислові вироби	3907	2339	536
Чорні й кольорові метали та вироби з них	6390	2677	729
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	26648	9072	2239
Різне	3107	1295	250

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua>

За результатами розрахунків зробіть висновок, за якими товарними групами Україна має позитивне сальдо торгового балансу та які товарні групи переважають в українському експорті й імпорті.

2.4 Методичні вказівки до виконання завдання

Зовнішньоторговельне сальдо ($C_{зТ}$) визначається за формулою:

$$C_{зТ} = E - I, \quad (2.1)$$

де E – вартісний обсяг експорту країни;
 I – вартісний обсяг імпорту країни.

Зовнішньоторговельний оборот ($O_{зТ}$) визначається за формулою:

$$O_{зТ} = E + I. \quad (2.2)$$

Експортна квота країни (K_E) визначається за формулою:

$$K_E = \frac{E}{ВВП}, \quad (2.3)$$

де ВВП – валовий внутрішній продукт країни;

Імпортна квота країни (K_I) визначається за формулою:

$$K_I = \frac{I}{ВВП}. \quad (2.4)$$

Зовнішньоторговельна квота країни, або індекс товарності, ($K_{зТ}$) визначається за формулою:

$$K_{зТ} = \frac{O_{зТ}}{ВВП}. \quad (2.5)$$

2.5 Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте значення міжнародної торгівлі у процесі формування і розвитку світового господарства та її місце у системі сучасних міжнародних економічних відносин.

2. Поясніть причини міжнародної торгівлі.

3. Назвіть характерні риси й особливості міжнародної торгівлі.

4. Охарактеризуйте форми і методи міжнародної торгівлі.

5. За якими показниками характеризують зовнішню торгівлю?

6. Дайте характеристику змін у світових товарних потоках у другій половині ХХ ст. та розкрийте їхні чинники.

7. Охарактеризуйте сучасні тенденції у міжнародному торговому обміні та розкрийте їхні чинники.

8. Розкрийте особливості світового ринку послуг.

9. Розкрийте структуру експорту й імпорту України.

10. Охарактеризуйте стан і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України.

Література: [2-5,7-20,22,26,30-31,33-34].

Практичне заняття №3. Тема заняття «ТЕРОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ»

3.1 Мета заняття: засвоєння знань про сутність та еволюцію теоретичних концепцій міжнародної торгівлі.

3.2 План практичного заняття

1. Класичні теорії міжнародної торгівлі.
2. Сучасні теорії міжнародної торгівлі.

3.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Припустимо, країни А і Б виробляють тільки два товари – X і Z , рівень витрат на їхнє виробництво характеризується даними, наведеними у табл. 3.1, а граничні витрати заміщення залишаються незмінними при будь-яких обсягах виробництва. Визначите:

– яка з країн має абсолютну перевагу у виробництві товару X , а яка – у виробництві товару Z ?

– яка з країн має порівняльну перевагу у виробництві товару X , а яка – у виробництві товару Z ?

– які товари будуть експортувати й імпортувати країни А і Б в умовах вільної торгівлі?

– в яких межах має встановитися співвідношення світових цін на товар X і товар Z в умовах вільної торгівлі між країнами А і Б?

Таблиця 3.1 – Витрати країн А і Б на випуск одиниці товару X і Z

	Товар X	Товар Z
Країна А	$120 + i + j$	$90 + i + j$
Країна Б	$150 + i + j$	$130 + i + j$

Завдання 2. Українська ферма виробляє пшеницю та молоко, для чого максимально може використати $(800 + i + j)$ год. праці та $(1200 + i + j)$ га землі. Виробництво 1 т молока потребує $(20 + i + j)$ год. праці та використання $(10 + i + j)$ га землі. Виробництво 1 т пшениці потребує $(8 + i + j)$ год. праці та $(16 + i + j)$ га землі. Визначите:

– які фактори виробництва відносно більш інтенсивно використовуються для виробництва пшениці, а які – для молока?

– чи може ферма виробити $(90 + i)$ тон молока та $(50 + j)$ тон пшениці одночасно?

Завдання 3. Припустимо, що відомі такі факти про забезпеченість країн А і Б факторами виробництва: у країні А $(200 + i \cdot 10)$ млн. працівників і $(100 + j \cdot 10)$ млн. га землі, а у країні Б – $(300 + i \cdot 10)$ млн. працівників і $(400 + j \cdot 10)$ млн. га землі. При цьому, одиниця товару X вимагає для виробництва $(50 + i)$ год. праці і $(15 + j)$ га землі, а одиниця товару Z – $(5 + i)$ год. праці і $(30 + j)$ га землі. Світові ціни товарів X і Z становлять відповідно $(90 + i)$ і $(40 + j)$ дол. США. Визначите:

- потенційні напрямки торгових потоків між країнами А і Б, базуючись на положеннях теореми Хекшера-Оліна;
- максимальну кількість товарів X і Z , яку можуть виготовляти обидві країни з урахуванням їх економічно вигідної спеціалізації;
- умови торгівлі для ситуації, якщо країни створять зону вільної торгівлі (співвідношення, в якому можуть обмінюватись товари X і Z один на одного).

3.4 Методичні вказівки до виконання завдання

Згідно теорії абсолютних переваг, країни експортують ті товари, у виробництві яких мають абсолютну перевагу, й імпортують ті, у виробництві яких абсолютну перевагу мають їх торгові партнери.

Країна має абсолютну перевагу, якщо є такий товар, на виробництво одиниці якого вона витрачає менше одиниць ресурсів, ніж інші країни.

Так, за цим підходом випадок абсолютної переваги країни А у виробництві товарів X і Z визначатиметься залежностями:

$$V_{XA} < V_{XB} \text{ і } V_{ZA} < V_{ZB}, \quad (3.1)$$

де V_{XA} , V_{ZA} , V_{XB} , V_{ZB} – відповідно витрати країн А і Б на виробництво товарів X і Z .

Країна має абсолютну перевагу, якщо є такий товар, якого на одиницю витрат вона може виробляти більше, ніж інші країни.

Так, за цим підходом випадок абсолютної переваги країни А у виробництві товарів X і Z визначатиметься залежностями:

$$K_{XA} > K_{XB} \text{ і } K_{ZA} > K_{ZB}, \quad (3.2)$$

де K_{XA} , K_{ZA} , K_{XB} , K_{ZB} – відповідно кількість одиниць товарів X і Z , яку можуть виробити країни А і Б на одиницю витрат.

Згідно теорії порівняльних переваг, якщо країни спеціалізуються на виробництві тих товарів, які вони можуть виробляти з відносно нижчими витратами порівняно з іншими країнами (тобто, альтернативна ціна яких нижче), то торгівля буде взаємовигідною для обох країн, незалежно від того, чи є виробництво в одній з них абсолютно ефективнішим, ніж в іншій.

Альтернативні (відносні) ціни виробництва одиниці товарів X і Z країною A визначаються у такий спосіб:

$$Ц_{1\text{од.}XA} = \frac{B_{XA}}{B_{ZA}} = \frac{K_{ZA}}{K_{XA}}, \quad Ц_{1\text{од.}ZA} = \frac{B_{ZA}}{B_{XA}} = \frac{K_{XA}}{K_{ZA}}. \quad (3.3)$$

Альтернативні (відносні) ціни виробництва одиниці товарів X і Z країною B визначаються у такий спосіб:

$$Ц_{1\text{од.}XB} = \frac{B_{XB}}{B_{ZB}} = \frac{K_{ZB}}{K_{XB}}, \quad Ц_{1\text{од.}ZB} = \frac{B_{ZB}}{B_{XB}} = \frac{K_{XB}}{K_{ZB}}. \quad (3.4)$$

Так, за цим підходом випадок порівняльної переваги країни A у виробництві товарів X і Z визначатиметься залежностями:

$$Ц_{1\text{од.}XA} < Ц_{1\text{од.}XB} \quad \text{і} \quad Ц_{1\text{од.}ZA} < Ц_{1\text{од.}ZB}. \quad (3.5)$$

Згідно теорії Хекшера-Оліна, країни будуть прагнути експортувати товари, що вимагають для свого виробництва значних витрат факторів, якими вони володіють у відносному надлишку, та невеликих витрат дефіцитних для них факторів, в обмін на товари, які вироблені у зворотній пропорції. Іншими словами, країни експортують продукти інтенсивного використання надлишкових факторів виробництва й імпортують продукти інтенсивного використання дефіцитних для них факторів.

Відносну забезпеченість країни факторами виробництва (відносний надлишок або дефіцит факторів) визначають за допомогою показника факторонасиченості.

Вважається, що країна має відносний надлишок того чи іншого фактору виробництва (тобто є працenasиченою, земленасиченою, капіталонасиченою), якщо співвідношення між його кількістю і кількістю іншого фактору в неї є вищим порівняно з іншою країною.

Так, країна А насичена фактором 1 (володіє ним у відносному надлишку), а країна Б – фактором 2, якщо виконується така умова:

$$\frac{\Phi_A^1}{\Phi_A^2} > \frac{\Phi_B^1}{\Phi_B^2}, \quad (3.6)$$

де $\Phi_A^1, \Phi_B^1, \Phi_A^2, \Phi_B^2$ – відповідно кількість фактору 1 і 2 у країнах А і Б.

Відносні витрати факторів виробництва на створення певного виду товарів (інтенсивність використання факторів) визначають за допомогою показника фактороінтенсивності.

Товар вважається фактороінтенсивним щодо того чи іншого фактору виробництва (працемістким, землемістким або капіталомістким), якщо частка витрат на відповідний фактор у його вартості є вищою, ніж у вартості іншого продукту.

Так, товар Х є фактороінтенсивним щодо фактору 1, а товар Z – щодо фактору 2, якщо виконується така умова:

$$\frac{V_X^{\Phi 1}}{V_X^{\Phi 2}} > \frac{V_Z^{\Phi 1}}{V_Z^{\Phi 2}}, \quad (3.7)$$

де $V_X^{\Phi 1}, V_X^{\Phi 2}, V_Z^{\Phi 1}, V_Z^{\Phi 2}$ – відповідно витрати факторів 1 і 2 на виробництво товарів Х і Z.

3.5 Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте еволюцію теоретичних концепцій міжнародної торгівлі.

2. У чому полягають сутність, особливості й обмеженість меркантилістського погляду на міжнародну торгівлю?

3. Розкрийте сутність і відмінності теорій абсолютних і порівняльних переваг. У чому полягає їх обмеженість?

4. Розкрийте сутність і значення теорії Хекшера-Оліна.

5. У чому полягає парадокс Леонтьєва? Як він був вирішений?

6. Назвіть та охарактеризуйте основні сучасні теорії міжнародної торгівлі. Розкрийте основні причини їх появи.

Література: [2-5,7-20,22,26,30-31,33].

Практичне заняття №4. Тема заняття «ЦІНОУТВОРЕННЯ І РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ»

4.1 Мета заняття: засвоєння знань про механізм ціноутворення на світовому ринку і механізм розподілу доходів від міжнародної торгівлі, набуття навичок щодо визначення виграшу різних категорій населення країн – торгових партнерів.

4.2 План практичного заняття

1. Ціноутворення на світовому ринку.
2. Виграш і розподіл доходів від міжнародної торгівлі.

4.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Припустимо, що країни А і Б виробляють і споживають товар X незалежно одна від одної. Крива попиту на товар X у країні А визначається рівнянням $D_A = (400 + i \cdot 10) - (5 + i) \cdot P$, а крива пропозиції – $S_A = (300 + j \cdot 10) + (5 + j) \cdot P$. Крива попиту на товар X у країні Б визначається рівнянням $D_B = (500 + i \cdot 10) - (5 + i) \cdot P$, а крива пропозиції – $S_B = (100 + j \cdot 10) + (5 + j) \cdot P$. Завдання:

- визначите математично і графічно внутрішню ціну рівноваги в кожній із країн;
- припустимо, що країни починають торгувати товаром X , причому витрати на транспортування дорівнюють нулю. Визначите, яка країна буде експортувати товар X , а яка – імпортувати;
- визначите математично вид функції і побудуйте криві попиту і пропозиції на світовому ринку;
- визначите математично і графічно світову ціну рівноваги на товар X та обсяг торгівлі ним на світовому ринку;
- розрахуйте вплив міжнародної торгівлі на добробут споживачів, виробників, а також країн А і Б у цілому.

4.4 Методичні вказівки до виконання завдання

Припустимо, що країни А і Б незалежно одна від одної виробляють і споживають один і той самий товар. На горизонтальній осі показано обсяги виробництва цього товару Q , на вертикальній осі – його внутрішню ціну P відповідно в країнах А і Б. Попит і пропозиція товару в країні А складають D_A і S_A , а в країні Б – D_B і S_B (рис. 4.1).

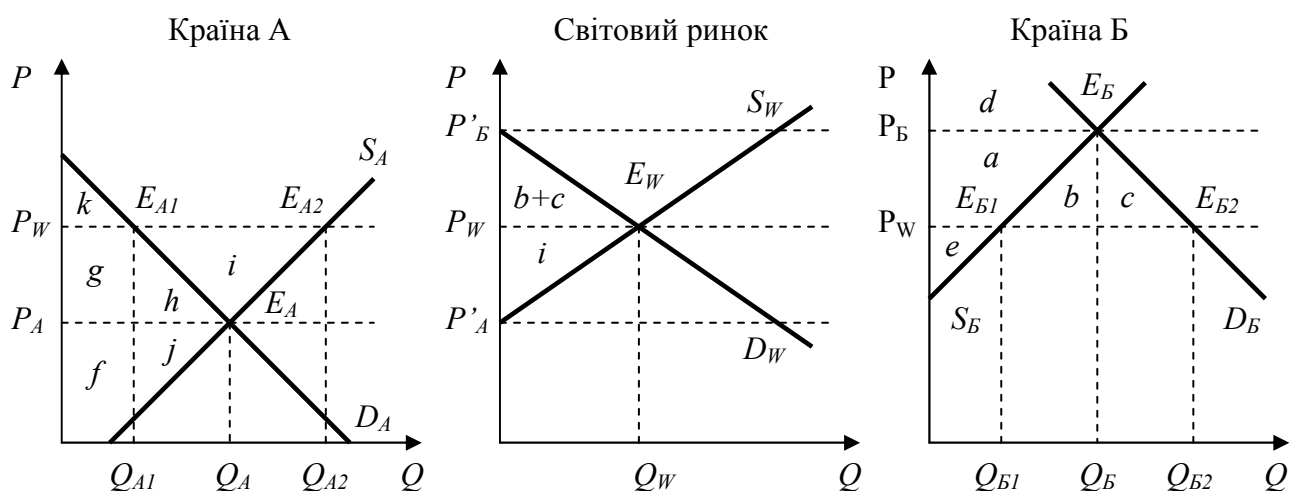

Рисунок 4.1 – Торгова рівновага на світовому ринку

Внутрішня ринкова рівновага в країні досягається в точці перетину кривих попиту і пропозиції, тобто в точці, де попит на товар дорівнює його пропозиції. Припустимо, що за відсутності зовнішньої торгівлі характеристики попиту і пропозиції такі, що ринкова рівновага в країні А досягається в точці E_A , де ціна товару складає P_A (рівноважна ціна в країні А), а в країні Б – у точці E_B , де ціна товару – P_B (рівноважна ціна в країні Б).

Міжнародна торгівля складається з двох зустрічних потоків товарів – експорту й імпорту. При цьому напрямки міжнародних торгових потоків (експорт або імпорт) визначаються співвідношенням внутрішніх рівноважних цін на товар, що є предметом потенційної міжнародної торгівлі.

Так, країною-експортером виступатиме країна, в якій внутрішня рівноважна ціна на товар є меншою, а країною-імпортером – країна, в якій рівноважна ціна на товар є більшою.

Оскільки $P_A < P_B$, цей товар у країні А дешевший, ніж у країні Б, отже, країні А вигідно його експортувати до країни Б й одержати від цього прибуток, а країні Б вигідно його імпортувати з країни А й тим самим заощадити. Іншими словами, через відмінності у внутрішніх рівноважних цінах між країнами А і Б, у країні А за будь-якої ціни на товар, більшої за P_A , виникатиме надлишок його пропозиції (експорт), тоді як у країні Б за будь-якої ціни на товар, меншої за P_B , виникатиме надлишок попиту на нього (імпорт).

Припустимо, що країни А і Б почали торгувати. Знаючи характеристики внутрішнього попиту та пропозиції в обох країнах, мо-

жна визначити розміри пропозиції товару на експорт (S_W), розміри попиту на імпортований товар (D_W), а отже, і рівень рівноважної світової ціни (P_W). Важливо підкреслити, що в умовах вільної торгівлі внутрішні ціни змінюються (відповідно, зростають в країні-експортері та зменшуються в країні-імпортері) до рівня світової ціни.

Рівноважна ціна P_A у країні А означає, що в точці E_A попит на товар дорівнює пропозиції, й у країні немає товару для експорту. Цим визначається точка (P'_A) на кривій пропозиції на світовому ринку, що відповідає мінімальній ціні, після досягнення якої експорту з країни А не буде. Іншими словами, країні А вигідно розширювати виробництво товару й експортувати його, якщо світова ціна буде вище внутрішньої рівноважної ціни ($P_W > P_A$). Чим вище буде світова ціна товару, а отже, в умовах вільної торгівлі і внутрішня ринкова ціна, тим більше виробники в країні А будуть розширювати його виробництво (пропозицію), але водночас вітчизняні споживачі будуть скорочувати попит на товар, та його надлишок буде спрямовуватись на світовий ринок як експорт.

Отже, розміри пропозиції на світовому ринку (S_W) будуть визначатися різницею між пропозицією і попитом на внутрішньому ринку країни-експортера, яка виникає за зростання ціни на товар:

$$S_W = S_{exp} - D_{exp}, \quad (4.1)$$

де S_{exp} – рівняння кривої пропозиції у країні-експортері;
 D_{exp} – рівняння кривої попиту у країні-експортері.

Рівноважна ціна P_B у країні Б означає, що в точці E_B попит дорівнює пропозиції, і країні не потрібно імпортованого товару, оскільки їй вистачає товару власного виробництва. Цим визначається точка (P'_B) на кривій попиту на світовому ринку, що відповідає максимальній ціні, після досягнення якої імпорт товару до країни Б припиниться. Іншими словами, країні Б буде вигідно купувати імпортований товар, якщо світова ціна на нього буде нижче внутрішньої рівноважної ціни ($P_W < P_B$). Чим нижче буде світова ціна товару, а отже, в умовах вільної торгівлі і внутрішня ринкова ціна, тим більше споживачі у країні Б будуть збільшувати попит, але водночас вітчизняні виробники будуть скорочувати обсяг виробництва (пропозиції) товару, та його нестача покриватиметься за рахунок імпорту.

Отже, величина попиту на товар на світовому ринку (D_W) буде визначатися різницею між попитом і пропозицією на внутрішньому ринку країни-імпортера, яка виникає за падіння ціни на товар:

$$D_W = D_{imp} - S_{imp}, \quad (4.2)$$

де D_{imp} – рівняння кривої попиту у країні-імпортері;
 S_{imp} – рівняння кривої пропозиції у країні-імпортері.

Графічно поняття експорту й імпорту виглядає таким чином: різниця ($E_{A2} - E_{A1}$) – це експорт з країни А, а різниця ($E_{B2} - E_{B1}$) – імпорт до країни Б. Оскільки розглядаються лише дві країни, то експорт кількісно дорівнює імпорту, і на рис. 4.1 вони співпадуть на відрізку $P_W E_W$, визначивши нову ринкову рівновагу, що досягається в точці E_W за нового рівня світової ціни P_W – рівноважної ціни на товар на світовому ринку (математично: $S_W = D_W$).

Виграш від зовнішньої торгівлі і розподіл доходів

До встановлення зовнішньоторговельних відносин у кожній країні споживачі, купуючи товар за ринковою (внутрішньою рівноважною) ціною, одержують так званий умовний виграш (або «надлишок споживача»), який дорівнює різниці між максимальною сумою, яку споживачі згодні заплатити за товар, і сумою, яку вони фактично платять, виходячи зі сформованої ринкової ціни. Таким чином, виграш споживачів може бути визначений як площа між кривою попиту і лінією ринкової ціни (рис. 4.2, а).

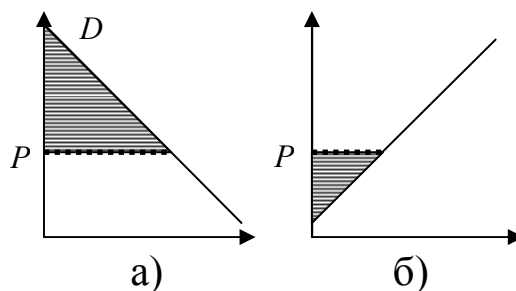

Рисунок 4.2 – Умовні «надлишок споживача» і «надлишок виробника»

За збільшення ринкової ціни (тобто ціни, за якою фактично відбувається торгівля), надлишок споживача зменшується і, як результат, споживачі несуть чисті втрати. За зменшення ринкової ціни ситуація протилежна – споживачі отримують чистий виграш.

До встановлення зовнішньоторговельних відносин у кожній країні виробники, продаючи товар за ринковою (внутрішньою рівноважною) ціною, одержують так званий умовний виграш (або «надлишок виробника»), який дорівнює різниці між виторгом від продажу товару за ринковою ціною і сумою, яку вони б виручили у разі продажу за мінімально можливою ціною. Таким чином, виграш виробників може бути визначений як площа між кривою пропозиції і лінією ринкової ціни (рис. 4.2, б).

За збільшення ринкової ціни, надлишок виробника збільшується і, як результат, виробники отримують чистий виграш. За зменшення ринкової ціни ситуація протилежна – виробники несуть чисті втрати.

До встановлення зовнішньоторговельних відносин умовний виграш для споживачів країни А дорівнював області $(g + h + k)$, для споживачів країни Б – області (d) (див. рис. 4.1).

Після встановлення зовнішньоторговельних відносин країна А стає експортером товару, і ціна на її внутрішньому ринку підвищується з P_A до P_W , що призводить до скорочення попиту на товар і зменшення його закупівель. Споживчий надлишок у країні А тепер дорівнює тільки області (k) . Отже, споживачі країни-експортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі несуть чисті втрати у розмірі області $(g + h)$.

Зворотна картина спостерігається у країні Б як країні-імпортері: внутрішня ціна знижується з P_B до P_W , що призводить до зростання попиту на товар і збільшення його закупівель. Умовний виграш споживачів тепер становить область $(a + b + c + d)$. Отже, споживачі країни-імпортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі отримують чистий виграш у розмірі області $(a + b + c)$.

До встановлення зовнішньоторговельних відносин умовний виграш для виробників країни А дорівнював області $(f + j)$, для виробників країни Б – області $(a + e)$.

Після встановлення зовнішньоторговельних відносин виробники країни А стають експортерами й одержують додаткові стимули для збільшення обсягів виробництва у вигляді більш високих цін і ринків збуту, що розширилися. Після зростання ціни з P_A до P_W їхній умовний виграш складає область $(f + j + g + h + i)$. Отже, виробники країни-експортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі отримують чистий виграш у розмірі області $(g + h + i)$.

Щодо виробників товару країни Б, то вони через меншу конкурентоздатність свого виробництва поступаються позиціями на внутрішньому ринку іноземним конкурентам і скорочують виробництво. Після зниження ціни з P_B до P_W їхній умовний виграш складає лише область (e) . Отже, виробники країни-імпортера як чистий ефект від зовнішньої торгівлі несуть чисті втрати у розмірі області (a) .

Якщо в країні А як країні-експортері чистий виграш виробників дорівнює області $(g + h + i)$, а споживачі, навпаки, несуть чисті втрати у розмірі області $(g + h)$, то сукупний чистий ефект для добробуту країни-експортера від зовнішньої торгівлі становитиме: $(g + h + i) - (g + h) = (i)$ – чистий виграш.

Якщо в країні Б як країні-імпортері чистий виграш споживачів дорівнює області $(a + b + c)$, а чисті втрати виробників у галузях, що конкурують з імпортом, утворюють область (a) , то сукупний чистий ефект для добробуту країни-імпортера від зовнішньої торгівлі становитиме: $(a + b + c) - (a) = (b + c)$ – чистий виграш.

Таким чином, розвиток міжнародної торгівлі дає виграш обом країнам – торговим партнерам. Утім, якщо чистий приріст добробуту країни-експортера виникає як результат перевищення чистим виграшем виробників експортоорієнтованої продукції чистих втрат споживачів, то у країні-імпортері, навпаки, чистий приріст добробуту забезпечується за рахунок перевищення чистим виграшем споживачів чистих втрат виробників продукції, що конкурує з імпортом.

4.5 Контрольні запитання

1. Як визначаються напрямки торговельних потоків у взаємній торгівлі двох країн?
2. Як визначаються обсяги попиту і пропозиції товару на світовому ринку?
3. Розкрийте механізм ціноутворення на світовому ринку.
4. Поясніть економічний зміст умовного виграшу споживача і виробника.
5. Розкрийте механізм розподілу доходів та охарактеризуйте чисті ефекти від зовнішньої торгівлі для споживачів, виробників, а також країни-експортера і країни-імпортера у цілому.

Література: [2-5,7-17,19-22,26,33-34].

Практичне заняття №5. Тема заняття «МІЖНАРОДНА ТОРГОВА ПОЛІТИКА»

5.1 Мета заняття: засвоєння знань про типи зовнішньоторговельної політики держав та їх економічними наслідками, тарифні і нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі та їх вплив на добробут різних категорій населення, ознайомлення із станом і перспективами розвитку міжнародної торгової політики України.

5.2 План практичного заняття

1. Поняття і види зовнішньоторговельної політики.
2. Тарифні методи регулювання міжнародної торгівлі.
3. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі.
4. Економічні наслідки регулювання міжнародних торговельних відносин.
5. Членство України у Всесвітній торговельній організації: переваги і недоліки.

5.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Припустимо, що країна-експортер товару X (за умовами завдання №1 з попереднього практичного заняття) ввела адвалерний митний експортний тариф у розмірі $(20 + i/2) \%$ від вартості експортованого товару.

Розрахуйте вплив введення митного експортного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країни-експортера товару X у цілому.

Завдання 2. Припустимо, що країна-імпортер товару X (за умовами завдання №1 з попереднього практичного заняття) ввела специфічний митний імпортний тариф у розмірі $(2 + (i + j)/10)$ дол. США за кожну одиницю імпортованого товару.

Розрахуйте вплив введення митного імпортного тарифу на добробут споживачів, виробників, дохідну частину державного бюджету та добробут країни-імпортера товару X у цілому.

Завдання 3. Визначите, чи буде відбуватись торгівля товаром X між країнами А і Б у разі запровадження кожною з них відповідної митної політики (за умовами завдань №1 – №2).

5.4 Методичні вказівки до виконання завдання

Нехай D_{exp} – крива внутрішнього попиту на товар у країні-експортері; S_{exp} – крива внутрішньої пропозиції у країні-експортері (рис. 5.1, а). Припустимо, що світова ціна на товар P_W є вищою за внутрішню рівноважну ціну P_{exp} , тоді країні буде вигідно експортувати цей товар.

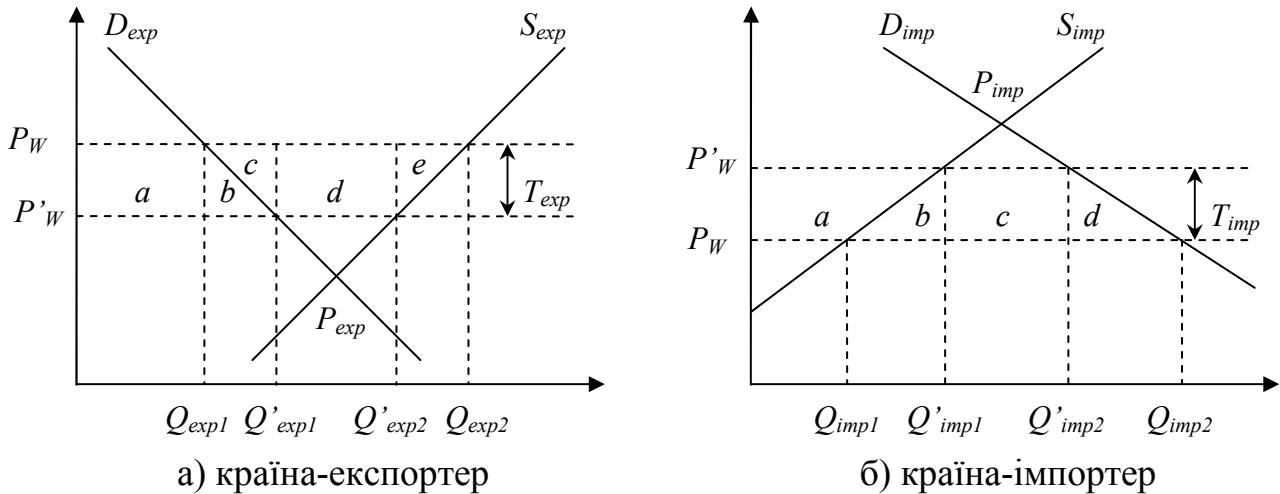

Рисунок 5.1 – Наслідки введення експортного (а) та імпортного (б) тарифу

У загальному випадку, якщо в країні існує режим вільної торгівлі, то ціна на товар на її внутрішньому ринку (тобто ринкова ціна, за якою відбувається торгівля) не буде відрізнятися від світової ціни.

При цьому за світової ціни національні виробники можуть забезпечити пропозицію товару у розмірі Q_{exp2} , тоді як внутрішній попит на нього за такої ціни становитиме лише Q_{exp1} . Зайва кількість товару (надлишок пропозиції) у розмірі $(Q_{exp2} - Q_{exp1})$ експортується з країни.

Для зниження внутрішньої (ринкової) ціни на товар порівняно зі світовою ціною уряд країни-експортера може вводити митний тариф на експорт (T_{exp}). Оскільки йдеться про малу країну, факт введення нею експортного тарифу не впливає на рівень світових цін, що залишається колишнім. Це значить, що умови торгівлі країни не змінюються, експорт товару стає менш прибутковим, тому виробники повертають частину товару на внутрішній ринок, у результаті чого внутрішня ціна на нього знижується на величину тарифу з P_W до P'_W відповідно.

Внутрішня (ринкова) ціна після введення адвалерного тарифу на експорт визначається за формулою:

$$P'_W = \frac{P_W}{(1 + T_A)}, \quad (5.1)$$

де T_A – ставка адвалерного мита, долі од.

Зниження внутрішньої (ринкової) ціни з P_W до P'_W стимулює зростання внутрішнього споживання товару у країні з Q_{exp1} до Q'_{exp1} , але водночас вітчизняні виробники скорочують обсяг виробництва з Q_{exp2} до Q'_{exp2} . Відповідно, скорочується й обсяг експорту з країни – до величини $(Q'_{exp2} - Q'_{exp1})$.

Як результат введення експортного тарифу виникнуть такі чисті ефекти для різних категорій населення країни.

Вітчизняні споживачі як чистий ефект матимуть чистий виграш, який відповідає області $(a + b)$, оскільки ціна, за якою вони купують товар, знижується.

Вітчизняні виробники експортного товару, які сплачують податок на експорт, як чистий ефект матимуть чисті втрати: область $(a + b + c + d + e)$.

Держава через експортне мито перерозподіляє на свою користь (до держбюджету) від виробників-експортерів область (d) – чистий виграш, який дорівнює добутку обсягу експорту на розмір мита.

Разом з тим, сукупний чистий виграш споживачів і держбюджету – область $(a + b + d)$ – виявляється меншим, ніж чистий програв виробників – область $(a + b + c + d + e)$. Отже, в цілому введення митного тарифу на експорт призводить до чистих втрат добробуту країни-експортера, тобто чистим ефектом є чистий програш, який становить область $(c + e)$.

Нехай D_{imp} – крива попиту на товар у країні-імпортері; S_{imp} – крива внутрішньої пропозиції у країні-імпортері (рис. 5.2, б). Припустимо, що світова ціна на товар P_W є нижчою за внутрішню рівноважну ціну P_{imp} , тоді країні буде вигідно імпортувати цей товар.

У загальному випадку, якщо в країні існує режим вільної торгівлі, то ціна на товар на її внутрішньому ринку (тобто ринкова ціна, за якою відбувається торгівля) не буде відрізнятися від світової ціни.

При цьому за світової ціни національні виробники можуть забезпечити пропозицію товару тільки у розмірі Q_{imn1} , тоді як величина попиту виявляється значно більшою і складає Q_{imn2} . Різниця між попитом і пропозицією (дефіцит пропозиції) покривається імпортом товару, обсяг якого в цьому випадку дорівнює $(Q_{imn2} - Q_{imn1})$.

Для захисту національних виробників від іноземної конкуренції уряд країни-імпортера може вводити митний тариф на імпорт (T_{imp}). Оскільки йдеться про малу країну, факт введення нею імпортного мита не впливає на рівень світових цін, що залишається колишнім. Це значить, що умови торгівлі країни не змінюються, а зростає лише внутрішня ціна імпортного товару на розмір мита, за що «розплачується» споживач. У цих умовах споживачі, що раніше купували імпортний товар, несуть втрати, тому що за незмінного рівня доходів змушені купувати цього товару менше і платити за нього дорожче. Імпорт скорочується, й, оскільки частина попиту на товар залишається незадоволеною, споживачі пред'являють підвищений попит на вітчизняну продукцію.

Однак введення тарифу призводить до зростання ціни (на величину T_{imp}) на внутрішньому ринку не тільки імпортного товару. Адже саме низький рівень світової ціни робив вітчизняних виробників недостатньо конкурентоздатними, і вони були зацікавлені у введенні тарифу для того, щоб ціна на імпортний товар стала вище, а їхня власна продукція – більш конкурентоздатною. Таким чином, поряд з подорожчанням імпортного товару відбувається зростання цін і на товар вітчизняного виробництва. Через якийсь час рівноважна (з урахуванням імпорту) ціна на внутрішньому ринку встановлюється на новому, більш високому рівні.

Внутрішня (ринкова) ціна після введення специфічного тарифу на імпорт визначається за формулою:

$$P'_W = P_W + T_C, \quad (5.2)$$

де T_C – розмір специфічного мита, дол. США за 1 одиницю імпортованого товару.

Зростання внутрішньої (ринкової) ціни з P_W до P'_W стимулює зростання вітчизняного виробництва (пропозиції) товару з Q_{imn1} до Q'_{imn1} , але водночас внутрішнє споживання скорочується з Q_{imn2} до Q'_{imn2} . Відповідно, скорочується й обсяг імпорту до країни – до величини $(Q'_{imp2} - Q'_{imp1})$.

Як результат введення імпортного тарифу виникнуть такі чисті ефекти для різних категорій населення країни.

Вітчизняні споживачі як чистий ефект матимуть чисті програш (втрати), який відповідає області $(a + b + c + d)$, оскільки вони будуть змушені платити дорожче за весь товар (вітчизняний і імпортний) а отже, споживати його менше.

Вітчизняні виробники товару, що конкурує з імпортом, як чистий ефект матимуть чистий виграш, який відповідає області (a) , оскільки з одного боку, вони можуть розширити продаж, тому що імпортні товари стають дорожче, і споживачі пред'являють більший попит на вітчизняну продукцію, а з іншого боку, подорожчання імпортних товарів дозволяє вітчизняним виробникам також підвищити ціни й одержати додатковий виграш

Держава через імпортне мито перерозподіляє на свою користь (до державного бюджету) від споживачів область (c) , яка дорівнює добутку обсягу імпорту на розмір мита.

Разом з тим, сукупний чистий виграш виробників і держбюджету – область $(a + c)$ – виявляється меншим, ніж чистий програш споживачів – область $(a + b + c + d)$. Отже, в цілому введення митного тарифу на імпорт призводить до чистих втрат добробуту країни-імпортера, тобто чистим ефектом є чистий програш, який становить область $(b + d)$.

5.5 Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте типи зовнішньоторговельної політики.
2. Дайте загальну характеристику тарифних та нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі. Перерахуйте основні інструменти торгової політики.
3. Розкрийте тарифні методи регулювання міжнародної торгівлі.
4. Вкажіть наслідки регулювання торгівлі тарифними методами.
5. Охарактеризуйте нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі.
6. Що таке демпінг і яка його роль у міжнародній торгівлі?
7. Охарактеризуйте діяльність ВТО (ГАТТ).
8. Охарактеризуйте зовнішньоторговельну політику України та визначте її стратегічні напрямки.

Література: [2-5,7-10,12-20,22,26,33-34].

Практичне заняття №6. Тема заняття «СВІТОВИЙ РИНОК ПРАЦІ ТА МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ»

6.1 Мета заняття: засвоєння знань про теоретичні засади функціонування міжнародного ринку праці, вивчення його сучасного стану, соціально-економічних наслідків міграційних процесів, ознайомлення з методами й інструментами регулювання міжнародної трудової міграції, визначення місця України на світовому ринку робочої сили.

6.2 План практичного заняття

1. Поняття міжнародної міграції робочої сили, її види і форми.
2. Причини, етапи розвитку, масштаби й основні тенденції сучасних міграційних процесів.
3. Соціально-економічні наслідки міграційних процесів.
4. Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили, головні регіони і центри її міжнародного тяжіння й експорту.
5. Державне і міжнародне регулювання трудової міграції.
6. Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

6.3 Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Ринок праці в країнах А і Б характеризується такими даними: у країні А крива попиту на працю визначається рівнянням $D_A^L = (100 + 10 \cdot i) - (5 + i/2) \cdot W$, а крива пропозиції праці – $S_A^L = (60 + 4 \cdot i) + (3 + i/2) \cdot W$; у країні Б крива попиту на працю визначається рівнянням $D_B^L = (150 + 10 \cdot j) - (3 + j/2) \cdot W$, а крива пропозиції праці – $S_B^L = (40 + 10 \cdot j) + (5 + j/2) \cdot W$, де W – реальна заробітна плата в дол. США за годину. Визначите:

- обсяг зайнятості та рівноважний рівень заробітної плати в обох країнах;
- потенційний напрямок міграції робочої сили;
- припустимо, що в обох країнах зняті всі обмеження на еміграцію й імміграцію, й у результаті переміщення робочої сили у країні еміграції рівноважна ставка заробітної плати виросла на 1 дол. США. Який був обсяг еміграції з цієї країни?
- новий рівень рівноважної зарплати у приймаючій країні.

Завдання 2. За даними табл. 6.1 розрахуйте показники, що характеризують стан ринку праці країн світу – частку економічно активного населення, рівні зайнятості і безробіття, а також проаналізуйте тенденції їх динаміки. Згрупуйте країни за критерієм подібності ситуації на ринку праці.

Таблиця 6.1 – Показники ринку праці країн світу, тис. чол.*

Країна	Показник					
	Чисельність населення у віці понад 15 років		Чисельність робочої сили		Чисельність безробітних	
	2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р.	2007р.	2008р.
Австралія	16994	17321	11080	11310	488	475
Бразилія	139231	141365	97879	99945	9103	7896
Великобританія	50232	50641	31144	31499	1651	1764
Єгипет	53909	55054	25768	26316	2319	2289
Іспанія	38309	38850	22142	22766	1838	2573
Італія	50953	51348	24814	25212	1514	1689
Канада	27358	27727	18357	18660	1101	1138
Китай	1041999	1052684	771079	776881	30843	32629
Македонія	1654	1665	902	904	315	306
Мексика	74103	75454	45647	46706	1552	1868
Німеччина	70842	70861	42222	42375	3631	3178
Норвегія	3799	3855	2557	2637	64	69
Польща	32202	32326	17389	17650	1669	1253
Республіка Корея	39744	40161	24363	24418	780	781
Російська Федерація	121205	121060	76117	76026	4643	4714
США	239338	241912	156527	158211	7200	9176
Таїланд	52074	52589	38118	38495	457	539
Туреччина	52813	53784	24981	25763	2473	2422
Україна	39959	39809	23096	23089	1478	1478
Франція	50544	50819	28406	28611	2244	2117
Японія	110454	110540	66935	66877	2610	2675

* Джерело: <http://www.worldbank.org>

Завдання 2. Україна виробляє цукор, використовуючи два фактори виробництва – землю і працю. Спираючись на дані про залежність, яка виражає скорочення граничного продукту праці кожного робітника, вираженого у доларах США, зі зростанням їхньої кількості (табл. 6.2), визначите:

Таблиця 6.2 – Залежність граничного продукту праці від кількості працівників

Показник	Значення					
	1	2	3	4	5	6
Кількість робітників, чол.	1	2	3	4	5	6
Граничний продукт, дол. США	12	10	8	6	4	2

- від чого залежить реальна заробітна плата робітників?
- якщо власник землі наймає трьох українських працівників, якою буде їхня сукупна заробітна плата?
- якщо власник землі, крім того, наймає ще і трьох іммігрантів з Китаю, як зміняться його доходи?

Завдання 3. Яким чином такі заходи уряду ЄС вплинуть на динаміку та якісні характеристики міжнародної міграції:

- надання економічної допомоги країнам, що розвиваються;
- обмеження можливостей виїзду для корінного населення;
- проведення заходів щодо забезпечення національної й географічної диверсифікованості потоків мігрантів;
- здійснення програм надання грантів на навчання у вузах ЄС студентів із країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою;
- стимулювання ре імміграції робочої сили;
- обмеження можливостей в'їзду?

Завдання 4. Оцініть наслідки міжнародної міграції робочої сили з точки зору громадян України як:

- платників податків;
- споживачів суспільних благ;
- споживачів індивідуальних благ;
- найманих працівників;
- підприємців.

Завдання 5. Оцініть наслідки міжнародної міграції робочої сили з точки зору громадян Німеччини як:

- платників податків;
- споживачів суспільних благ;
- споживачів індивідуальних благ;
- найманих працівників;
- підприємців.

6.4 Методичні вказівки до виконання завдання

Частка економічно активного населення (LP) згідно методології Міжнародної організації паці визначається за формулою:

$$LP = \frac{LF}{P} \cdot 100\% = \frac{E + U}{P} \cdot 100\%, \quad (6.1)$$

де LF – чисельність робочої сили, чол.;

P – чисельність населення країни у віці понад 15 років, чол.;

E – чисельність зайнятих, чол.;

U – чисельність безробітних, чол.

Рівень зайнятості (P_E) визначається за формулою:

$$P_E = \frac{E}{P} \cdot 100\%. \quad (6.2)$$

Рівень безробіття (P_U) визначається за формулою:

$$P_U = \frac{U}{LF} \cdot 100\%. \quad (6.3)$$

6.5 Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте сутність, види, головні передумови і причини міжнародної міграції робочої сили.

2. Розкрийте соціально-економічні та неекономічні наслідки міжнародної трудової міграції в країнах-експортерах і країнах, які приймають іноземну робочу силу.

3. Назвіть методи, рівні, особливості та інститути регулювання міжнародних міграційних процесів.

4. Охарактеризуйте основні потоки та центри міжнародної трудової міграції, розкрийте структуру, фактори й особливості сучасного світового ринку праці.

5. Які кількісні й якісні характеристики світового ринку праці Вам відомі?

6. Визначте проблеми і наслідки міграційних процесів для України, охарактеризуйте її перспективи на світовому ринку праці та розкрийте основні аспекти української міграційної політики.

Література: [1-22,24,26-27,29,34].

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения : учебник / Е. Ф. Авдокушин. – М. : Экономист, 2004. – 366 с.
2. Дахно І. І. Міжнародна економіка : навч. посіб. / І. І. Дахно. – [2-ге вид., випр. і допов.]. – К. : МАУП, 2006. – 248 с.
3. Киреев А. П. Международная экономика : учеб. пособие : в 2-х ч. / А. П. Киреев – М. : Международные отношения, 2001.
4. Кудров В. М. Мировая экономика : учебник / В. М. Кудров. – М.: Юстицинформ, 2009. – 512 с.
5. Липов В. В. Міжнародна економіка : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. / В. В. Липов. – Х. : Вид-во «ІНЖЕК», 2005. – 408 с.
6. Ломакин В. К. Мировая экономика : [учебник для вузов] / В. К. Ломакин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 554 с.
7. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Т. М. Циганкова. – К. : КНЕУ, 2001. – 488 с.
8. Макогон Ю. В. Международная экономика : учеб. пособие / Ю. В. Макогон, В. С. Миронов, Н. А. Бударина. – Донецк, 2002. – 304 с.
9. Миклашевская Н. А. Международная экономика : учебник / Н. А. Миклашевская, А. В. Холопов. – М.: Дело и Сервис, 2004. – 352 с.
10. Мировая экономика : учебник / под ред. И. П. Николаевой. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 240 с.
11. Михайлушкин А. И. Международная экономика : учебник / А. И. Михайлушкин. – М. : Высшая школа, 2002. – 277 с.
12. Міжнародна економіка : навч. посіб. / [за ред. Ю. Г. Козака]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.
13. Міжнародна економіка : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за ред. А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156 с.
14. Міжнародна економіка : підруч. / за ред. А. П. Румянцева. – [3-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 480 с.
15. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : практикум / В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Вікар, 2006. – 589 с.
16. Міжнародна економіка : підручник / за ред. В. М. Тарасевича. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.

17. Одягайло Б. М. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Б. М. Одягайло. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – 407 с.
18. Пугель Т. Международная экономика / Т. Пугель, П. Линдерт ; пер. с англ. – М. : Дело и Сервис, 2003. – 800 с.
19. Рокоча В. В. Міжнародна економіка : навч. посібник : у 2 кн. – К. : Таксон, 2000.
20. Савельев Є. В. Міжнародна економіка : підручник / Є. В. Савельев. – К. : Знання, 2008. – 622 с.
21. Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. – К. : Либідь, 2000. – 582 с.
22. Шевчук В. О. Міжнародна економіка : теорія і практика : підручник / В. О. Шевчук. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

Додаткова література:

23. Буглай В. Б. Международные экономические отношения / В. Б. Буглай, Н. Н. Ливенцев. – М., 2001. – 160 с.
24. Економіка зарубіжних країн : підручник / А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, І. В. Бураківський та ін. – К., 2002.
25. История мировой экономики / под ред. А. Н. Маркова. – М., 2002.
26. Кругман П. Международная экономика : теория и политика. / П. Кругман, М. Обстфельд ; пер. с англ. 5-го межд. изд. – СПб., 2004.
27. Международные экономические отношения : учебник для вузов / под ред. Е. Ф. Жукова. – М., 2001.
28. Мировая экономика : глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И. С. Королева. – М., 2003.
29. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран / под ред. В. П. Колесова, М. Н. Осьмовой. – М. : Флинта, 2000. – 479 с.
30. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Багрової. – К., 2004.
31. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : підручник / В. Є. Новицький. – К., 2003.
32. Погорелецкий А. И. Экономика зарубежных стран : учебник / А. И. Погорелецкий – СПб., 2000.
33. Рут Ф. Р. Міжнародна торгівля та інвестиції / Ф. Р. Рут, А. С. Філіпенко. – К., 1998.
34. Черевань В. П. Міжнародна економічна діяльність : навч. посіб. / В. П. Черевань, А. П. Румянцева, Л. Ф. Романенко. – К., 2003.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни
«Міжнародна економіка»
для студентів напрямів підготовки
6.030503 – «Міжнародна економіка»,
(частина I)

Укладачі ПОКАТАЄВА Катерина Петрівна
БЛИЗНЮК Андрій Олександрович
КУДРЯВЦЕВ В'ячеслав Михайлович

Відповідальний за випуск *К.П. Покатаєва*

В авторській редакції

Комп'ютерна верстка